

Список використаних джерел

1. Жиленко І. В. Homo feriens: Спогади / передм. Михайлини Коцюбинської. – К.: Смолоскип, 2011. – 816 с.
2. Забужко О. С. Шевченків міф України: Спроба філософського аналізу. – К.: Абрис, 1996. – 160 с.
3. Касян Л. «Книга життя» Ірини Жиленко: «Homo feriens» в автобіографічному дискурсі // Слово і Час. – 2012. – № 6. – С. 41-49.
4. Коцюбинська М. Х. Книга споминів. – К.: Акта, 2006. – 288 с.
5. Тарасюк Г. Т. Тарас Шевченко – моральний авторитет Росії: Уроки Кримської війни // Українська літературна газета. – 2014. – № 7 (117). – 11 квітня.

Я. В. Кічук

МУЛЬТИКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В КОНТЕКСТІ ГУМАНІСТИЧНИХ ІДЕЙ Т. ШЕВЧЕНКА

У контексті методологічних засад сучасної освіти мультикультурний підхід розглядається як один із конструктивних з-поміж інших, що дозволяють розширити науково-педагогічне знання про формуючий вплив на особистість. Означена тенденція відчутно актуалізується в реаліях сьогодення, коли фундаментальним пріоритетом освітньої сфери дедалі помітніше стає підготовка людини до життєдіяльності у відкритому суспільстві. Це й закономірно, адже одним із найбільш актуальних завдань сучасного українського соціуму на шляху державотворення є забезпечення умов для виходу з духовно-моральної кризи, що охопила всі сфери суспільного життя, і виховання людини, здатної жити й працювати в демократичному суспільстві та ефективно співпрацювати з представниками інших рас і країн світу [6, с. 12]. І саме мультикультуралізм є найбільш адекватною та конструктивною відповіддю на виклики глобалізаційних процесів у сучасному світі, оскільки, за словами Л. Горбунової, ця концепція передбачає «мирне співіснування різних культур в одній країні, пропонує визнати рівність усіх культур та їхнє однакове право на життя. Навіть більше того, послідовний мультикультуралізм пропонує інтеграцію (об'єднання) культур без асиміляції (злиття)» [4].

Ідеологія й політика мультикультуралізму у смисловому вимірі суголосна з Шевченковим постулатом «І чужому наuczайтесь, / Й свого не цурайтесь» [11, с. 291], задекларованим поетом у відомому посланні «І мертвим і живим...»

Як відомо, в сучасному філософському дискурсі мультикультурний підхід постає як шлях до формування так званої «планетарної свідомості» особистості, чинник полілогу образів культур. Про це свідчать праці таких відомих дослідників, як О. Грицанов, В. Малахів, В. Пазенок, В. Філатов та ін. Вперше ідею «планетарного мислення» висловив В. Вернадський. Так,

характеризуючи нову фазу розвитку людства як «ноосферу», вчений стверджував, наскільки важливим є усвідомлення, мислення, дії людства в «новому аспекті» не лише окремої особистості, сім'ї або роду, держави або союзів, але й у планетарному аспекті [3, с. 189]. Ця ідея значною мірою вплинула на формування уявлення про загальнолюдський характер сучасної цивілізації та «необхідність синтезу наук і культур».

Нинішній стан дослідження проблематики мультикультурного підходу характеризується відсутністю єдиної загальноновизнаної науковцями думки щодо змістового наповнення ключового поняття – «мультикультурність». Ще й досі, наприклад, у професійній педагогіці воно використовується як синонім полікультурності й, за А. Парнел-Арнольдом, як «включеність особистості у процес взаємодії культур без нівелювання культурних відмінностей кожної культури» [6]. Окремі автори послуговуються ще й терміном «крос-культурність» (з англійської «перетин культур»), який вперше згадується ще в ХІХ столітті. Сьогодні ж крос-культурність осмислюється як важлива методологічно-вартісна передумова розвитку гуманітарних наук у відкритому полікультурному суспільстві.

Зміни в суспільній свідомості вимагають нових акцентів і в педагогічному процесі. Світова практика накопичила вже чималий досвід реалізації мультикультурних проектів у сфері освіти. В тезаурусі ж української педагогіки поки відсутня стійка категорія «мультикультурний підхід», відтак не може бути мови й про єдність чи однозначність позицій учених щодо її розуміння і тлумачення [2]. Вітчизняні науковці, за спостереженнями О. Сухомлинської, ще «мало обізнані з теоріями й технологіями, моделями, що мають поширення в різних країнах світу. Сьогодні, як ніколи, нам не вистачає потрібної інформації, знань для осмислення, вироблення нових підходів» [10, с. 12]. Йдеться передусім про важливість виховання в підростаючого покоління здатності «вживатись у культуру», де важлива роль у вихованні «людини культури» належить мові. Ось чому актуалізується як новий аспект у професійній підготовці майбутнього вчителя-гуманітарія посилення ваги його впливу на становлення полікультурної особистості, практичної реалізації Шевченкового імперативу щодо органічного поєднання імпульсів «свого» й «чужого» на гуманістичних засадах. Свого часу автор першої спеціальної розвідки під назвою «Гуманізм Шевченка» (1915 р.) М. Сумцов писав, що твори поета «повнісенькі гуманним почуттям та ласкою до усіх народів» [9, с. 26]. Мова йде про використання сучасним учителем Шевченкової настанови толерантного ставлення до того чи того народу в процесі вивчення, шанування їх звичаїв, засвоєння культурних надбань, тобто про включення особистості під час навчання в «процес взаємодії культур» на гуманістичних засадах.

Головним чином сказане стосується особистісно-професійної підготовки вчителя іноземних мов, специфіка роботи якого передбачає творчу реалізацію принципу синтезу культур. Іноземна мова є доволі важливим засобом міжкультурного спілкування, передумовою можливості особистості входити в загальнолюдський мультикультурний простір, відчувати себе в ньому цілком

повноправним членом. Р. Булгаков у зв'язку з цим надає великого значення мультикультурній компетентності майбутнього вчителя іноземної мови, трактуючи її як «інтегративне новоутворення його особистості як професіонала в сфері налагодження позитивної взаємодії із представниками різних культур, для якого характерна наявність системи мультикультурних знань, а також відповідних якостей: толерантність, емпатія, безконфліктність, мотивація до позитивного співробітництва із представниками різних культур, національностей, рас, вірувань, соціальних груп, позитивне емоційно-ціннісне ставлення до особливостей інших культур і їх представників» [2].

Достеменною суттю освіти в руслі мультикультурного підходу базується на засадничому принципі, який можна афористично сформулювати як «коріннями – в етнос, віттям – у світову культуру», що перегукується із вищезазначеною Шевченковою настановою. Вчені стверджують, що полікультурна освіта є мультиетнічною (Дж. Бенкс), мультикультурною освітою (Р. Лісієр). Варто зауважити, що «на відміну від мультикультурної, полікультурна освіта переходить до нелінійного віддзеркалення цілісного і багатовимірного світу у вигляді ієрархічно організованого конструкта нової якості» [5, с. 22]. Звісно, така дослідницька позиція не дає вичерпного уявлення про змістове наповнення поняття «мультикультурний підхід», особливо враховуючи існування ще й поняття «мультикультуралістичний підхід», як і «мультикультуралізм», «транскультуралізм», «інтеркультуралізм» [1, с. 5].

Не ставлячи за мету окреслити всі дискусійні аспекти наукового статусу вищевказаних понять, усе ж зацентруємо увагу на принциповій важливості принаймні двох моментів: по-перше, володіння фахівцем (зокрема, вчителем іноземних мов) термінологічною лексикою, по-друге, обізнаність із конструктивними ідеями видатних постатей педагогів-класиків. Їх творче засвоєння, а відтак реалізація сприятиме розв'язанню надзвичайно складних проблем для України як полінаціональної держави, насущних колізій українського суспільства, котре за своєю природою є поліетнічним, а за соціальними очікуваннями – євроінтеграційним. Мова йде про інтеграцію студентської молоді в національну й водночас європейську культуру, що сприятиме безконфліктній ідентифікації кожного в сучасному багатокультурному глобалізованому світі. В мультикультурному суспільстві, як стверджує компетентний фахівець із питань мультикультурної освіти Дж. Бенкс, індивіди будуть вільні діяти згідно з нормами й цінностями своєї етнічної групи так довго, доки вони не зіткнуться з переважаючими національними ідеалізованими цінностями, такими, як справедливість, рівність, людська гідність [12]. У цьому сенсі постать Т. Шевченка для освітньо-виховної діяльності педагога є взірцевою, оскільки поетові було «властиве глибоке почуття людської гідності, органічний протест проти рабства – і суспільного, зовнішнього, і духовного, внутрішнього» [7, с. 55].

Якщо ж у заявленому ракурсі, тобто з огляду на педагогічну потужність культурного підходу щодо сучасної освіти й виховання учнів загальноосвітніх шкіл, проаналізувати доробок Т. Шевченка, то можна окреслити низку

конструктивних ідей, що дозволяють досягнути глибинний сенс новопосталої формули національної освіти: «Від людини освіченої – до людини культури». Великий гуманіст Шевченко через образне слово («Все розберіть... та спитайте / Тойді себе: що ми?.. / Чиї сини? яких батьків? / Ким? за що закуті?..») [11, с. 289]) впливає на усвідомлення сучасниками тієї істини, що без засвоєння, збереження та розвитку культури не може існувати жоден людський соціум; через утвердження антропоцентричного принципу сприйняти й зрозуміти «іншого» («...жити, серцем жити / І людей любити» [11, с. 303]), з одного боку, закладає підвалини світорозуміння як гармонізації цінностей людства через культуру, з другого – сприяє розвитку гуманітарних наук у полікультурному світі як неодмінної умови його існування. У філософсько-естетичній системі Т. Шевченка виразно постає фундаментальна для мультикультуралізму гуманістична концепція, що бере за основу прийняття соціальної справедливості, альтернативного стилю життя і забезпечення доступності пізнання всіх культур [13].

Отже, сьогодні, коли актуалізується здатність педагогів забезпечувати професійний супровід культурної ідентифікації учнівської молоді в полікультурному середовищі, посилюється соціально-педагогічний інтерес до спадщини великого поета-гуманіста Тараса Шевченка, зокрема, до його ідей толерантності й поваги до інших етнокультурних спільнот. Ці ідеї, поза сумнівом, сприяють практичній реалізації мультикультурного підходу до професійної підготовки вчителя в умовах інтеграційних суспільних процесів глобалізаційного соціуму, яким стає сьогоднішня Україна на шляху до євроінтеграції.

Список використаних джерел

1. Багатокультурність і освіта: перспективи запровадження засад полікультурності в системі середньої освіти України / За заг. ред. О. Гриценка. – К., 2001. – 211 с.
2. Булгаков Р. Ю. Мультикультурний підхід у професійній підготовці вчителя іноземної мови: постановка проблеми [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://liber.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/4496/1/347-353.pdf>.
3. Вернадский В. И. Биосфера и ноосфера. – М.: Абрис-пресс, 2007. – 576 с.
4. Горбунова Л. С. Мультикультуралізм як теоретична та практична проблема: орієнтири для освіти: круглий стіл в редакції журналу «Філософія освіти» // Філософія освіти: науковий часопис. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – № 1-2 (8). – С. 35-44.
5. Койнова Є. І. Особливості полікультурності в сучасній освіті України // Професіоналізм педагога в контексті Європейського вибору України: матеріали міжнародної конференції. – Ялта, 2011. – Ч. 3. – С. 22-25.
6. Корнієнко Н. В. Сучасні підходи до реалізації ідей мультикультуралізму в громадянській освіті в США // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. – Луганськ, 2014. – № 1. – С. 12-18.
7. Коцюбинська М. Х. «Благородна природа людини»: людина в естетиці і творчості Тараса Шевченка // Коцюбинська М. Х. Мої обрії: В 2 т. – К.: Дух і літера, 2004. – Т. 1. – С. 50-59.
8. Педагогічні погляди Шевченка [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://www.br.com.ua/referats/Pedagogica/5486-2.html>.

9. Сумцов М. Гуманізм Шевченка // Збірник пам'яті Тараса Шевченка (1814-1914). – К., 1915. – С. 24-30.
10. Сухомлинська О. В. Проблеми теорії і практики виховання дітей та молоді в Україні // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 4. – С. 12-16.
11. Шевченко Т. Г. Твори: В 5 т. – К.: Дніпро, 1984. – Т. 1. – 351 с.
12. Banks J. A. Race and Culture in the Classroom. Teaching and Learning through Multicultural Education, 1999.
13. Grant C. A., Sleeter C. I. Five Approaches for Multicultural Teaching Plans For Race, Class, Gender, and Disability, 2003.

А. Н. Кискин

БУНИН И ШЕВЧЕНКО

Творческое наследие Тараса Шевченко интересовало переводчиков многих национальных литератур. Но самое большое внимание переводу произведений великого Кобзаря уделила русская литература. Первые русские переводы появились еще при жизни Шевченко. Этот факт справедливо отмечен в полном собрании сочинений украинского поэта, изданном в Чикаго в 1963 году.

Такое внимание к творчеству Тараса Шевченко обусловлено не только территориальной, но и культурной близостью Украины и России. Следует также учитывать и семнадцать лет проживания украинского поэта в Санкт-Петербурге.

Украинская тема не была чем-то чужеродным в творчестве И. А. Бунина. Тесные контакты русского писателя с Украиной, систематическое изучение ее культуры начались в 1892 году, когда Иван Алексеевич приехал в Полтаву к своему брату Юлию. Здесь он проживет до 1897 года. Бунин служит в земской управе статистиком, библиотекарем, участвует в открытии книжного магазина, знакомится с местной прогрессивной интеллигенцией. На организованных присяжным поверенным Н. Дмитриевым вечерах памяти Т. Г. Шевченко Иван Алексеевич принимает участие в обсуждении творчества Кобзаря, знакомится с работами писателей украинского возрождения. Распространение книг по библиотекам Украины способствовали знакомству Ивана Алексеевича со столичной и провинциальной жизнью страны. Он несколько раз путешествовал по Днепру на пароходе и поезде, посетил много крупных городов (Киев, Кременчуг, Миргород, Одесса, Херсон, Чигирин, Черкассы, Хорол, Лубны), восхищался сельскими ярмарками [7].

Светлые воспоминания украинской юности будут сопровождать Бунина на протяжении всей его творческой жизни. Следы украинской культуры встречаются во многих произведениях автора. Украинская тематика в творческом наследии русского писателя достаточно глубоко изучена в научных работах В. Базилевского [1; 2].

Особое место в жизни и творчестве Бунина занимает имя Тараса